

Звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА, ЩО ЗБЕРІГАЄТЬСЯ В ІНДИВІДУАЛЬНОМУ БАНКІВСЬКОМУ СЕЙФІ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Автори посібника:

Беляневич О. А., доктор юридичних наук, професор
Соломко О. В., експерт з виконавчого провадження

Відповідальне редагування:

Попов Ю. Ю., головний експерт із правознавства Центру комерційного права

Посібник “Звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі, у виконавчому провадженні” висвітлює порядок та особливості звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі, як на один із активів боржника, за рахунок реалізації якого можна повністю чи частково виконати рішення майнового характеру, що перебуває у провадженні державного чи приватного виконавця.

У посібнику розглянуто загальну характеристику договорів з надання послуг зберігання банком, питання можливості доступу до інформації про договори з надання послуг зберігання банком, розкрито стратегію і тактику проведення виконавчих дій по зверненню стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі. Окремо звернуто увагу на методичні питання накладення арешту на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі, а також на практичні аспекти проведення виконавчих дій по опису та вилученню такого майна.

Даний методичний посібник розрахований на приватних і державних виконавців, арбітражних керуючих, адвокатів, юрисконсультів, фахівців у галузі права, викладачів і студентів юридичних вузів.

Відгуки та пропозиції просимо надсилати за адресою:

01004, м. Київ, вул. Шовковична, 42-44.

Тел.: (044) 490-65-75.

E-mail: clc@clc.com.ua

Web-site: <http://www.commerciallaw.com.ua>

Беляневич О. А., Соломко О. В. Звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі. — К., 2017. — 28 с.

© Центр комерційного права, 2017

Зміст

Передмова.....	4
Умовні скорочення	6
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВОРИ З НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗБЕРІГАННЯ БАНКОМ.....	7
2. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОГОВОРИ З НАДАННЯ ПОСЛУГ ЗБЕРІГАННЯ БАНКОМ	11
3. ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ ЩОДО ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО БОРЖНИКА, ЩО ЗБЕРІГАЄТЬСЯ В ІНДИВІДУАЛЬНОМУ БАНКІВСЬКОМУ СЕЙФІ	15
3.1. Початок примусового виконання.....	15
3.2. Заборона доступу до цінностей боржника, переданих на зберігання до банківської установи, та майна, що зберігається в банківському сейфі.....	17
3.3. Порядок проведення опису та арешту майна боржника, виявленого в індивідуальному банківському сейфі	18
Перелік нормативно-правових актів	25

Передмова

Шановні читачі!

Закон України “Про виконавче провадження” визначає єдиний нормативний алгоритм звернення стягнення на майно боржника у виконавчому провадженні. Однак, незважаючи на простий підхід законодавця, кожен виконавець у своїй роботі завжди зіштовхується з певними особливостями при проведенні виконавчих дій відносно конкретного виду майна, його обліку та знаходження. Виявлення окремих видів майна та вміння правильно звернути на нього стягнення потребує від виконавця знання не тільки законодавства про виконавче провадження, але й положень інших галузевих нормативних актів.

Одним з таких видів майна є майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі. Специфікою в цьому випадку, по-перше, є визначення конкретного місця зберігання такого майна, а по-друге, — невизначений вид належного боржникові майна: дорогоцінності та інші коштовності, грошові кошти у національній чи іноземній валюті, інші предмети, зокрема твори мистецтва, що можуть мати особливу культурну чи історичну цінність, що впливатиме на подальші процедурні особливості дій приватного виконавця. Саме тому, звернення стягнення на такий вид активів стає складною юридичною процедурою, яка вимагає спеціальних знань та підготовки.

Саме через це, на жаль, на сьогодні практика роботи державних та приватних виконавців щодо звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі, є поодиноким. Це демонструє необхідність комплексної підготовки виконавців у сфері положень цивільного та банківського законодавства, методики застосування цих норм у виконавчому провадженні. Саме цю методичну прогалину і покликаний заповнити цей методичний посібник, в якому розкривається основний зміст та види договорів з надання послуг зберігання банком, правовий режим інформації з обліку таких договорів, нормативні підстави арешту майна, а також особливості, пов'язані із вилученням цього майна.

Методичний посібник був розроблений в рамках спільного проекту Центру комерційного права та Міністерства юстиції України з методичного впорядкування питань звернення стягнення на окремі види майна. Попередньо в цьому проекті були вже випущені методичні посібники зі звернення стягнення у виконавчому

провадженні на вексель та майнові права інтелектуальної власності. Наразі викладені в них методичні розробки активно використовуються в практиці роботи державних та приватних виконавців, а також стали в пригоді для стягувачів та їх представників. Тож впевнені, що і цей методичний посібник допоможе розширити базу майнового стягнення, а головне, допоможе забезпечити проведення дій виконавців із дотриманням послідовності, визначеної законодавством.

*З повагою,
Заступник Міністра юстиції,
Сергій Шкляр*

Умовні скорочення

ЦК України	Цивільний кодекс України
Закон про ВП	Закон України “Про виконавче провадження”
Закон про банки	Закон України “Про банки і банківську діяльність”
Інструкція	Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2832/5)
Виконавець	державний виконавець, приватний виконавець

1. Загальні положення про договори з надання послуг зберігання банком

Види діяльності банку визначені ст. 47 Закону про банки. В зазначеній статті розрізняються:

1. діяльність з надання банківських та інших фінансових послуг (крім послуг у сфері страхування);
2. інша діяльність, визначена в цій статті.

До іншої діяльності банків віднесено, зокрема, зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа (п. 4 ч. 6 ст. 47 Закону про банки).

В параграфі 3 “Спеціальні види зберігання” глави 66 “Зберігання” ЦК України закріплено три конструкції договорів з надання послуг зберігання банком:

1. договір зберігання цінностей у банку (ст. 969 ЦК України);
2. договір про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком (ст. 970 ЦК України);
3. договір про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком (ст. 971 ЦК України).

Під цінностями, що можуть бути передані на зберігання у банку, розуміються документи, цінні папери, дорогоцінні метали, каміння, інші коштовності та цінності (ч. 1 ст. 969 ЦК України). Загалом об'єктом зберігання може бути будь-яка річ, у тому числі грошові кошти в національній та іноземній валюті. Локальними актами банків можуть бути встановлені обмеження щодо речей, які не приймаються на зберігання. Як правило, такими визнаються речі, обмежені або виключені із цивільного обороту (зброя, наркотичні та психотропні засоби, небезпечні речовини, ядерні матеріали тощо).

Основна відмінність між договором зберігання цінностей у банку та договорами про надання індивідуального банківського сейфа полягає у способі розміщення цінностей:

- у загальному сховищі, розміщення цінностей в якому здійснює представник банку;
- індивідуальному сейфі.

При укладенні договору зберігання цінностей у банку засвідчується видачею банком поклажодавцеві іменного документа, пред'явлення якого є підставою для повернення цінностей поклажодавцеві.

На відміну від договору зберігання цінностей у банку (ст. 969 ЦК України), договори зберігання, поіменовані в ст. 970 та 971 ЦК України, об'єднує те, що

умовою зберігання є розміщення цінностей в індивідуальному банківському сейфі, але умови такого розміщення є різними.

За договором про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком (ст. 970 ЦК України), банк передає поклажодавцеві індивідуальний банківський сейф (його частину або спеціальне приміщення) для зберігання у ньому цінностей та роботи з ними. Особливістю такого зберігання є те, що поклажодавець повинен передати певні цінності представнику банку на підставі відповідного документа (акта прийому-передачі) для його розміщення у загальному сейфі банку або здійснити таке розміщення самостійно у відокремленому від загального сейфа приміщенні, але у присутності представника банку. Банк не лише безпосередньо приймає від поклажодавця цінності під опис, але й контролює їх поміщення у сейф та одержання їх із сейфа. Таким чином, зберігачу (банку) відомо, яке саме майно клієнта знаходиться у його сейфі, та, відповідно, перелік такого майна фіксується у письмовій формі. У такому випадку у разі його зникнення із сейфа поклажодавець вправі звернутися із вимогою про відшкодування збитків, завданих втратою цінностей.

При укладенні договору про надання особі банківського сейфа без відповідальності банку за вміст сейфа відповідно до ст. 971 ЦК України до таких відносин застосовуються положення цього Кодексу про майновий найм (оренду). В цьому випадку банк не приймає від поклажодавця цінності під опис, не контролює їх поміщення у сейф та одержання їх із сейфа.

Разом з тим охорона індивідуального банківського сейфа в будь-якому випадку є невід'ємною складовою предмету договорів зберігання із наданням індивідуального сейфа, що слід враховувати при вчиненні виконавчих дій. Як свідчить практика банків, у відповідних договорах сторони передбачають, що банк забезпечує надійну охорону приміщення установи банку, сховища для сейфів, а також безпеку клієнту / довірєній особі під час перебування їх в установі банку та користування сейфом.

Відповідно до загальних положень про зберігання (ч. 1 ст. 942 ЦК України) зберігач зобов'язаний вживати усіх заходів, встановлених договором, законом, іншими актами цивільного законодавства, для забезпечення схоронності речі.

Загальна норма ч. 1 ст. 942 ЦК України про обов'язок зберігача забезпечувати схоронність речі поширюється на всі відносини зберігання, в тому числі спеціального зберігання за участю банку. Відповідно, індивідуальний банківський сейф повинен охоронятися при укладенні будь-якого з договорів зберігання (ст. 970, 971 ЦК України). В обох випадках схоронність сейфа забезпечується його знаходженням у сховищі банку, яке загалом охороняється.

Відповідно до законодавства для здійснення послуг з надання індивідуального банківського сейфа банк повинен мати сховище для індивідуальних сейфів, технічний стан якого відповідає нормативним вимогам, що встановлюються Національним банком України (далі — НБУ). Мінімальні вимоги до захисту приміщень банків України, їх філій, відділень, а також філій іноземних банків, розташова-

них на території України, встановлені Правилами з організації захисту приміщень банків в Україні, затвердженими постановою правління НБУ від 10.02.2016 № 63.

За договором про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком, банк гарантує збереження цілісності вмісту сейфа: професійний зберігач відповідає за втрату (нестачу) або пошкодження речі, якщо не доведе, що це сталося внаслідок непереборної сили, або через такі властивості речі, про які зберігач, приймаючи її на зберігання, не знав і не міг знати, або внаслідок умислу чи грубої необережності поклажодавця (ч. 2 ст. 950 ЦК України).

Як свідчить практика, вітчизняні банки майже не укладають договорів про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком.

За договором про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком, банк як орендодавець не відповідає за збереження цілісності вмісту сейфа.

Зміст таких договорів зберігання визначається, як правило, локальними актами банку (Правилами банківського обслуговування фізичних осіб, Правилами надання в оренду індивідуальних сейфів для зберігання цінностей тощо). Пропонуючи такі послуги, банки на своїх веб-сторінках наголошують на належній охороні сейфів, зокрема, зазначаючи, що:

- правила конфіденційності банків не передбачають перевірки того, що поміщається в сейф;
- банком гарантується охорона сейфів найсучаснішими системами охорони протягом 24 годин на добу;
- виключається можливість доступу третіх осіб (у тому числі працівників банку) до сейфа.

Зазвичай за такими договорами банк бере на себе такі обов'язки, як:

- надання банківського сейфа у користування клієнту;
- здійснення контролю за доступом у сховище, в якому знаходиться банківський сейф (комірка);
- забезпечення неможливості доступу сторонніх осіб до нього без відома клієнта;
- забезпечення клієнтові або довіреним особам вільного доступу до сейфа;
- надання можливості поміщення цінностей в комірку;
- конфіденційність умов договору;
- нерозголошення третім особам відомостей про факт надання сейфа клієнту в оренду;
- відомості про клієнта та умови договору тощо.

Таким чином, банк зобов'язується здійснювати заходи щодо охорони (контролю) сейфового сховища з метою запобігання доступу до нього сторонніх осіб, що забезпечує мету укладення договору про надання індивідуального банківського сейфа — користування сейфом для збереження цінностей.

Включення договорів про надання індивідуального банківського сейфа до глави 66 ЦК України, яка регулює договірні відносини зі зберігання речей, а також

мета, на досягнення якої спрямовані дії сторін, дають підстави говорити, що залежно від способу передачі зберігачеві цінностей виникають такі відносини:

- якщо цінності були *передані банку* (тобто прийняті ним), то має місце змішаний договір, в якому поєднуються елементи зберігання, яке передбачає забезпечення схоронності речі (охорону індивідуального сейфа), та майнового найму (оренди);
- якщо цінності *не передавалися банку*, то має місце змішаний договір, в якому поєднуються елементи майнового найму (оренди) та договору про надання послуг охорони, який в ЦК України не поіменований, але також відноситься до договорів про надання послуг (із поширенням на нього норм глави 63 “Послуги. Загальні положення”).

З огляду на відмінності між договорами зберігання, які укладаються банком відповідно до ст. 970 та 971 ЦК України, банк набуває інформацію про майно боржника, яке знаходиться в індивідуальному сейфі, в неоднаковому обсязі:

1. якщо між боржником і банком укладено договір про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком (ст. 970 ЦК України), то банк володіє інформацією щодо майна боржника (його виду, кількості, вартості тощо), яке знаходиться в індивідуальному банківському сейфі;
2. якщо між боржником і банком укладено договір про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком (ст. 971 ЦК України), то банк не володіє інформацією щодо його вмісту.

2. Правовий режим інформації про договори з надання послуг зберігання банком

Відповідно до п. 21 ч. 3 ст. 18 Закону про ВП виконавець, зокрема, має право отримувати від банківських та інших фінансових установ інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком. Обов'язок банку надавати інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком, встановлений п. 6 ч. 1 ст. 62 Закону про банки.

Водночас закон прямо не встановлює такого ж обов'язку банку у випадку надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком. Це, однак, не означає, що такого обов'язку немає. Відсутність прямої вказівки закону пов'язана з тим, що інформація про договори про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком (ст. 971 ЦК України), не може вважатися банківською таємницею. Відповідно до ст. 60 Закону про банки банківською таємницею є інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку. Водночас інформація про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком (вміст якого банку невідомий), не є інформацією ані щодо діяльності, ані щодо фінансового стану клієнта, тобто не містить ознак банківської таємниці. Тож така інформація за своїм правовим режимом є конфіденційною. Право виконавця на одержання конфіденційної інформації закріплено у п. 3 ч. 3 ст. 18 Закону про ВП.

У практиці можуть виникати ситуації, коли банк відмовляється надати органам державної виконавчої служби, приватним виконавцям інформацію про укладені ним договори про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком, посиляючись на необхідність збереження банківської таємниці.

У зв'язку з цим виконавцям слід звернути увагу на наступне.

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (ст. 20 Закону “Про інформацію”).

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація,

доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень (ст. 21 Закону “Про інформацію”).

Підстави для розкриття банківської таємниці встановлені ст. 62 Закону про банки. Пунктом 6 ч. 1 зазначеної статті встановлено, що інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, розкривається банками органам державної виконавчої служби, приватним виконавцям на їхню письмову вимогу з питань виконання рішень судів та рішень, що підлягають примусовому виконанню відповідно до Закону про ВП, стосовно наявності та/або стану рахунків боржника, руху коштів та операцій на рахунках боржника за конкретний проміжок часу, а також про інформацію щодо договорів боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком.

Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці затверджені постановою правління НБУ від 14 липня 2006 року № 267.

Відповідно до п. 3.10 зазначених Правил банк зобов'язаний надати органам державної виконавчої служби в порядку та у випадках, визначених у ст. 62 Закону про банки, інформацію про стан рахунка конкретної юридичної особи або фізичної особи, фізичної особи — суб'єкта підприємницької діяльності, яка містить інформацію про наявність або закриття рахунка, про залишки коштів на рахунку, про арешт на кошти, які перебувають на рахунку, про зупинення видаткових операцій за рахунком.

Отже, за змістом норм ст. 62 Закону про банки, Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці інформація, якою володіє банк у зв'язку зі здійснення ним діяльності щодо надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком, *не є банківською таємницею*. Вона може бути кваліфікована лише як конфіденційна інформація у випадку, якщо вона визнана такою відповідними локальними актами банків та/або договорами зберігання.

Правилами зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, затвердженими постановою правління НБУ від 14 липня 2006 року № 267, порядку надання банками конфіденційної інформації не встановлено, зважаючи на те, що така інформація не є банківською таємницею.

Відповідно до ч. 2 ст. 36 Закону про ВП, розшук майна боржника організовує виконавець шляхом подання запитів до відповідних органів, установ або проведення перевірки інформації про майно чи доходи боржника, що міститься в базах даних і реєстрах, та перевірки майнового стану боржника за місцем проживання (перебування) або його місцезнаходженням.

Повноваження державних та приватних виконавців на отримання інформації визначені також в їхніх правах, передбачених в ст. 18 Закону про ВП. Зокрема п. 21 цієї статті надає виконавцям право отримувати від банківських та інших фінансових установ інформацію про договори боржника про зберігання цінностей

або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком.

Стосовно можливості отримання інформації про договори із боржником про надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком, то, відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону про ВП (звернення стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб): “Виконавець має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб. Зазначені особи зобов'язані подати на запит виконавця у визначений ним строк відомості про належне боржнику майно, що перебуває у них, та майно чи кошти, які вони повинні передати боржнику”.

Крім того, загальні повноваження державних та приватних виконавців на отримання інформації визначені в п. 3 ст. 18 Закону про ВП, відповідно до якого з метою захисту інтересів стягувача виконавці мають право одержувати безоплатно від державних органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, посадових осіб, сторін та інших учасників виконавчого провадження необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки та іншу інформацію, в тому числі конфіденційну. Отже, органи державної виконавчої служби, приватні виконавці мають право на отримання інформації про договори із боржником про надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, в тому числі того, що не охороняється банком, в на підставі зазначених норм Закону про ВП.

Запит виконавця на отримання конфіденційної інформації повинен бути мотивованим, містити посилання на передбачені Законом про ВП підстави для отримання цієї інформації, належним чином підписаний. У схематичному вигляді зміст запитуваної інформації має стосуватися:

- укладених боржником з банківською установою договорів на зберігання цінностей та перелік цінностей, які передані на зберігання за такими договорами;
- укладених боржником з банківською установою договорів про надання індивідуального банківського сейфа.

Запитуючи інформацію про укладені договори про надання індивідуального банківського сейфа, виконавцю недоцільно вимагати від банку також інформації про майно, що може знаходитися в індивідуальному сейфі, оскільки такою інформацією банк не володіє. Необхідно і достатньо отримати інформацію про наявність самого договору для проведення подальших виконавчих дій, оскільки це дає можливість обґрунтовано припустити, що в сейфі знаходиться майно (грошові кошти) боржника.

Законом України “Про виконавче провадження” також встановлений обов'язок боржника надати інформацію про кошти та цінності, що зберігаються в банку або індивідуальному банківському сейфі: відповідно до ч. 5 ст. 26 Закону про ВП виконавець не пізніше наступного робочого дня зі дня надходження

до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей.

Таким чином, із загальних норм Закону про ВП впливає обов'язок банку та боржника надати виконавцю відповідну інформацію про договори надання індивідуального банківського сейфа (в тому числі такого, що не охороняється банком).

Невиконання банком обов'язку щодо надання виконавцеві запитуваної інформації може бути кваліфіковане як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення (невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця). Зокрема серед переліку правопорушень, які містить ця стаття, однією з підстав для притягнення особи до адміністративної відповідальності є неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника. При цьому зміст цієї норми не звужує необхідність визначення суб'єкта неподання інформації — боржник чи інша особа, в якій інформація про майновий стан боржника запитується і яка за законом зобов'язана його надати.

Однак в цьому контексті також варто звернути увагу, що суб'єктом відповідальності за ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення є фізична особа, а не сам банк як юридична особа¹. У разі виявлення факту порушення вимог закону щодо ненадання інформації виконавець зможе одразу вжити заходів щодо оформлення протоколу про адміністративне правопорушення відносно конкретної посадової особи банку.

У тих випадках, коли виконавець попередньо не володіє інформацією про посадову особу банку, яка є відповідальною за надання запитуваної інформації, виконавець може визначити як безпосереднього адресата керівника банківської установи, який в будь-якому випадку є відповідальним за організацію виконання банком вимог чинного законодавства.

1 За відсутності у відповідних статтях КУпАП, що встановлюють відповідальність за правопорушення, спеціального суб'єкта відповідальності — юридичну особу, таким суб'єктом відповідальності є конкретна фізична особа, діями (бездіяльністю) якої було вчинено правопорушення

3. Особливості вчинення виконавчих дій щодо звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі

Виконавець має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб.

Зазначені особи зобов'язані подати на запит виконавця у визначений ним строк відомості про належне боржнику майно, що перебуває у них, та майно чи кошти, які вони повинні передати боржнику (ч. 1 ст. 53 Закону про ВП).

Порядок вчинення державними та приватними виконавцями виконавчих дій щодо звернення стягнення на майно боржника встановлений Законом про ВП та Інструкцією. Звернення стягнення на майно боржника, що зберігається в банківському сейфі, здійснюється за загальними правилами вчинення виконавчих дій з урахуванням таких особливостей.

3.1. Початок примусового виконання

Виконавець має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб (ч. 1 ст. 53 Закон про ВП). Таким є, зокрема, майно боржника, що зберігається в індивідуальному банківському сейфі, що не охороняється банком на підставі відповідного договору із банком (ст. 971 ЦК України).

Виконавець не пізніше наступного робочого дня зі дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей (ч. 5 ст. 26 Закону про ВП).

Розділом IX “Відомості про вклади та інші активи у банках” Додатку 1 до Інструкції встановлено перелік відомостей, які мають бути зазначені боржником:

- вид та сума коштів на рахунках у банках та інших фінансових установах (цінності, що зберігаються у банку або індивідуальному банківському сейфі);
- найменування банку, іншої фінансової установи;
- номер рахунка (номер договору про зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа).

Одночасно з цим виконавцям рекомендується вчинити дії щодо отримання безпосередньо від банків інформації про укладені із боржником договори про:

- зберігання цінностей у банку;
- надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком;
- надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком.

Інструкція з організації примусового виконання рішень передбачає можливість отримання виконавцями інформації, необхідної для проведення виконавчих дій, шляхом направлення запитів або вимог про надання інформації. Зокрема п. 11 розділу I Інструкції визначає, що запит виконавця є письмовим документом, який є обов'язковим для виконання органами, установами, організаціями, посадовими особами і фізичними особами щодо надання виконавцю інформації, документів або їх копій, необхідних для здійснення його повноважень.

Вимога виконавця (п. 9 розділу I Інструкції) є письмовим документом, який складається у випадках, передбачених Законом, та є обов'язковою для виконання органами, установами, організаціями, посадовими особами і фізичними особами щодо надання державному виконавцю документів або їх копій, необхідних для здійснення його повноважень, вчинення інших дій, необхідних для виконання рішення.

Оскільки ст. 76 Закону про ВП визначає відповідальність за невиконання вимог державного або приватного виконавця, так само як і ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення, для з'ясування питання наявності укладених з банківською установою боржником договорів на зберігання цінностей або про надання індивідуального банківського сейфа, доцільнішим для виконавця є винесення та направлення саме вимоги виконавця.

У визначений у вимозі (запиті) строк надання інформації про договори надання індивідуального банківського сейфа боржнику, який має бути розумним, банк повинен надати виконавцю необхідну інформацію.

За ухилення від виконання розпоряджень виконавця особа, в якій перебуває майно боржника, несе відповідальність відповідно до закону.

3.2. Заборона доступу до цінностей боржника, переданих на зберігання до банківської установи, та майна, що зберігається в банківському сейфі

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону про ВП виконавець має право звернути стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, а також на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб. Зазначені особи зобов'язані подати на запит виконавця у визначений ним строк відомості про належне боржнику майно, що перебуває у них, та майно чи кошти, які вони повинні передати боржнику.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Закону про ВП після надходження відомостей про наявність майна боржника виконавець проводить опис такого майна, накладає на нього арешт, вилучає його і реалізує в установленому цим Законом порядку.

Порядок накладення арешту на майно регулюється ст. 56 Закону про ВП, відповідно до ч. 2 якої арешт на майно (кошти) боржника накладається виконавцем шляхом винесення постанови про арешт майна (коштів) боржника або про опис та арешт майна (коштів) боржника.

Водночас абз. 4 ч. 2 ст. 56 Закону про ВП передбачає можливість (за потреби) обмеження виконавцем права користування майном, про що він виносить постанову або зазначає обмеження в постанові про арешт. Вид, обсяг і строк обмеження встановлюються виконавцем у кожному конкретному випадку з урахуванням властивостей майна, його значення для власника чи володільця, необхідності використання та інших обставин.

Таким чином, Закон про ВП допускає можливість винесення постанови про обмеження права користування майном, яким в цьому випадку можуть бути цінності боржника, передані на зберігання до банківської установи, або інше майно боржника, що знаходиться в індивідуальному банківському сейфі.

Загальні правила складання такої постанови визначені в п. 7 розділу I Інструкції. Стосовно виду та обсягу обмеження, які можуть встановлюватись у такій постанові, виконавцям рекомендується встановлювати обмеження у вигляді заборони:

- доступу боржника (в тому числі уповноважених ним осіб) до його коштів, цінностей та іншого майна, які зберігаються у банку, а також на користування індивідуальним банківським сейфом;
- доступу банку до майна боржника, що знаходиться у банку (в тому числі у банківському сейфі), як самостійно банком, так і шляхом допущення до цінностей чи до вмісту сейфа боржника чи уповноважених ним осіб.

У тих випадках, коли державний або приватний виконавець під час направлення вимоги (запиту) до банківської установи про надання інформації має підстави обґрунтовано припускати факт наявності укладених боржником догово-

рів з цим банком про зберігання цінностей або про надання індивідуального банківського сейфа, разом з вимогою (запитом) виконавець може одночасно направити і постанову про обмеження права користування майном. Зазначену постанову слід також направляти і боржнику.

3.3. Порядок проведення опису та арешту майна боржника, виявленого в індивідуальному банківському сейфі

У випадку надходження від банку відомостей про укладені із боржником договори про зберігання цінностей у банку або про надання індивідуального банківського сейфа дії виконавця щодо опису та вилучення вмісту індивідуального банківського сейфа здійснюються в загальному порядку, встановленому Законом про ВП та Інструкцією.

Після отримання інформації про наявність договорів зберігання цінностей боржника або договорів про надання індивідуального банківського сейфа виконавець розпочинає дії щодо проведення його опису та арешту.

Відповідно до ч. 4 ст. 13 Закону про ВП опис та арешт майна здійснюються не пізніше як на п'ятий робочий день зі дня отримання інформації про його місцезнаходження.

Відповідно до вимог ст. 22 Закону про ВП опис та арешт майна боржника відбуваються обов'язково за участю понятих.

Чинні нормативні акти не містять обов'язку виконавця попередньо повідомляти банк про проведення виконавчих дій щодо опису та арешту майна боржника, яке знаходиться на зберіганні в банку (перебуває в банку). Однак у разі необхідності виконавець може направити банку вимогу про забезпечення у визначений час його доступу до майна боржника для підготовки банком заходів з проведення опису цього майна. В будь-якому випадку доцільність направлення такої вимоги визначається безпосередньо виконавцем.

Виконавчі дії щодо опису та арешту майна боржника, яке знаходиться безпосередньо в установі банку, здійснюються виконавцем безпосередньо в приміщенні, де зберігається таке майно. Банком може бути попередньо погоджено з виконавцем проведення виконавчих дій щодо опису та арешту майна боржника в іншому приміщенні, куди банк може доставити цінності, що були передані боржником на зберігання.

Опис та арешт майна, яке знаходиться на зберіганні в індивідуальному банківському сейфі, здійснюється в приміщенні, де знаходиться такий сейф.

Кожна банківська установа, яка надає в користування індивідуальні банківські сейфи (як ті, що охороняються банком, так і ті, що не охороняються банком), розробляє і затверджує власні правила користування індивідуальними банківськими сейфами. Ці правила, незалежно від установи банку, є подібними, та всі

вони передбачають наявність другого комплекту ключів від індивідуального банківського сейфа, які використовуються у разі втрати чи пошкодження користувачем власного комплекту ключів. При цьому загальною нормою для таких правил є відкриття індивідуального банківського сейфа комісією у складі працівників банку зі складанням відповідного акта.

У зв'язку з чим для відкриття індивідуального банківського сейфа виконавцю необхідно надати вимогу до банку про забезпечення відкриття індивідуального банківського сейфа за допомогою наявного в банку дублікату комплекту ключів. У разі якщо виконавець визначить доцільність попереднього повідомлення банку про проведення опису та арешту майна боржника, яке зберігається в індивідуальному банківському сейфі, одночасно з таким повідомленням виконавцю слід направити вимогу про забезпечення банком відкриття сейфа за допомогою наявного дублікату комплекту ключів. В іншому випадку така вимога надається банку безпосередньо під час проведення виконавчих дій.

Безпосереднє відкриття індивідуального банківського сейфа може здійснюватися за участю банківської комісії² згідно з правилами, встановленими в банку, про що зазначається в акті або постанові виконавця. Відсутність такої комісії не є перешкодою для відкриття сейфа на вимогу виконавця.

Якщо при відкритті індивідуального банківського сейфа буде виявлено його порожність, тобто відсутність майна, належного боржникові, виконавець складає про цей факт акт. В іншому випадку про проведення опису та арешту виявленого майна виконавець складає відповідну постанову.

Під час проведення дій щодо звернення стягнення на майно боржника, яке перебуває на зберіганні в банку, виконавець може зустрітися із ситуацією, коли банк відмовляє у наданні доступу до такого майна або чинить відповідні перешкоди. Однозначно такі дії банківських працівників мають кваліфікуватись як невиконання законних вимог виконавця та перешкоджання проведенню виконавчих дій з подальшим вжиттям заходів реагування відповідно до вимог закону.

При цьому одним з варіантів дій в такій ситуації може бути звернення виконавця із поданням до суду по отримання вмотивованого рішення про примусове проникнення до приміщень особи, в якій перебуває майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб. Такі повноваження виконавця передбачені п. 4 ч. 3 ст. 18 Закону про ВП.

Звернення здійснюється відповідно до ст. 376 Цивільного процесуального кодексу України до суду за місцезнаходженням володіння особи або суду, який ухвалив рішення. У випадку якщо виконавець виконує рішення, прийняте в порядку Цивільного процесуального кодексу України, виникає альтернативна підсудність таких справ. Право вибору суду в таких випадках належить виконавцю.

² Відкриття банківського сейфа спеціально утвореною комісією з числа працівників банку передбачається правилами користування індивідуальними банківськими сейфами

У разі якщо виконавець виконує рішення, прийняте (видане) не в порядку Цивільного процесуального кодексу України, тоді звернення відбувається до районного суду за місцем знаходження банківської установи, в якій перебуває майно боржника.

Подання розглядається судом негайно без виклику чи повідомлення сторін та інших заінтересованих осіб, лише за участю державного виконавця, приватного виконавця.

В подальшому при отриманні відповідного судового рішення та необхідності примусового відкриття цих приміщень виконавець залучає працівників поліції. Повноваження виконавців щодо залучення працівників поліції для участі в проведенні виконавчих дій передбачені п. 26 ст. 23 Закону України “Про національну поліцію”. При цьому залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії.

При залученні працівників поліції виконавець має врахувати, що відповідно до п. 2.4 Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб), затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 № 607/56/5, постанова про залучення працівників органів внутрішніх справ надсилається начальнику відповідного органу внутрішніх справ не пізніше ніж за три дні до запланованого часу проведення виконавчих дій.

Якщо в ході проведення опису та арешту майна боржника, яке перебуває у банку, виконавцем було виявлено готівкові кошти (в національній або іноземній валюті), то додатково до постанови про опис та арешт майна (коштів) боржника виконавець також складає акт вилучення готівки (п. 3-5 розділу VIII Інструкції). Акт вилучення готівки складається у необхідній кількості примірників, перший з яких залишається у виконавчому провадженні, інші вручаються боржнику або його представнику, особі, у якої вилучено, під підпис. У разі відмови боржника (його представника) від підпису про це зазначається в акті вилучення готівки.

В акті вилучення готівки обов'язково зазначаються:

- повне найменування (прізвище, ім'я та по батькові) особи, у якої вилучено готівку;
- розмір грошової суми, яку вилучено (цифрами та словами);
- найменування валюти, її кількість, номінал купюр.

При складанні акта вилучення готівки жодні виправлення, перекреслення сум, дат, прізвищ в акті не допускаються.

Вилучена готівка в національній та/або іноземній валюті не пізніше наступного робочого дня зараховується виконавцем на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця.

Витрати, пов'язані із зарахуванням коштів на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця (комісія банку)³, є витратами виконавчого провадження та покриваються за рахунок вилучених у боржника коштів. Документ, який підтверджує внесення коштів на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, приєднується до акта вилучення готівки та долучається разом з актом до матеріалів виконавчого провадження.

Відповідно до п. 10 розділу VIII Інструкції, якщо під час проведення опису були вилучені предмети, що мають ознаки дорогоцінних металів, каменів органічного та неорганічного утворення, перлів тощо, то в постанові про опис та арешт майна (коштів) боржника необхідно ретельно описати вказані предмети з визначенням усіх особливих ознак, після чого вони відповідним чином пакуються в конверт, прошиваються, підписуються виконавцем та іншими учасниками, які були присутніми під час опису.

У зв'язку з тим, що виконавцю може бути складно самостійно визначити наявність у предметі опису ознак дорогоцінних металів тощо, для з'ясування цих питань він може залучити експерта або спеціаліста відповідно до ст. 20 Закону про ВП.

Також ч. 8 ст. 56 Закону про ВП передбачає обов'язковість вилучення виявлених під час опису цінних паперів, ювелірних та інших побутових виробів із золота, срібла, платини і металів платинової групи, дорогоцінного каміння і перлів, а також лому і окремих частин таких виробів, на які накладено арешт. Не пізніше наступного дня після вилучення такі цінності передаються на зберігання установам НБУ, які зобов'язані прийняти їх на безоплатній основі.

Передача здійснюється відповідно до Положення про порядок і умови зберігання ювелірних та інших побутових виробів із золота, срібла, платини і металів платинової групи, дорогоцінного каміння і перлів, а також лому і окремих частин таких виробів, на які накладено арешт, затвердженого постановою правління НБУ від 02.11.2005 № 409.

Згідно із вказаним Положенням відповідальне зберігання цінностей на безоплатній основі здійснюється відділами (управліннями) грошового обігу Департаменту грошового обігу НБУ в регіонах за наявності договору, укладеного з відповідними органами державної виконавчої служби або приватним виконавцем, у порядку та на підставі документів, визначених цим Положенням.

Доставка цінностей до підрозділів грошового обігу в регіонах здійснюється органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями самостійно або підрозділами перевезення цінностей Центрального сховища НБУ на підставі окремих договорів, укладених з органами державної виконавчої служби або приватними виконавцями (п. 1.4. Положення).

3 Під комісією, яка визначена в Інструкції, слід розуміти плату за послуги банку

При цьому слід врахувати, що доставка цінностей підрозділами перевезення цінностей Центрального сховища НБУ є платною.

Згідно з п. 2.2 вказаного Положення цінності, які передаються державним або приватним виконавцем на відповідальне зберігання, упаковуються в дерев'яний або картонний ящик (залежно від виду цінностей), який обшивається тканиною і опечатується відбитком печатки відповідного органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Монети з дорогоцінних металів дозволяється упаковувати в два мішки (один укладений в другий), які повинні бути прошиті та опечатані державним або приватним виконавцем. На посилці мають зазначатися повне найменування та адреса відправника, одержувача, вага брутто, оціночна вартість цінностей (сума зазначається цифрами та словами), якщо оцінка цінностей проведена, і ставитися позначка "на зберігання". В одну посилку можуть бути упаковані цінності, що вилучені лише в одного боржника.

Державний або приватний виконавець для передавання посилки з цінностями на відповідальне зберігання до підрозділу грошового обігу в регіоні складає акт опису й арешту майна та акт вкладень цінностей до посилки.

В актах опису й арешту майна та вкладень цінностей до посилки мають зазначатися повне найменування кожного описаного предмета, вид дорогоцінного металу, наявність каміння, що міститься у виробі, окремі характерні ознаки, проба дорогоцінного металу.

Акт вкладень цінностей до посилки підписується державним або приватним виконавцем та засвідчується відбитком печатки відповідного органу державної виконавчої служби або приватного виконавця.

Державний або приватний виконавець повинен укласти в посилку по одному примірнику акта опису й арешту майна та акта вкладень цінностей до посилки, а також повинен додати до супровідного листа по одному примірнику тих самих актів.

Додатково до зазначених вище актів у посилку з цінностями необхідно вкласти, а до супровідного листа додати по одному примірнику документа, що підтверджує факт проведення оцінки цінностей і визначає їх оціночну вартість, якщо оцінка цінностей проведена.

Виконавцеві також необхідно пам'ятати, що приймання цінностей на відповідальне зберігання здійснюється в операційний час.

Приймання цінностей матеріально відповідальними особами до сховища здійснюється на підставі розпорядження, прибуткового позабалансового ордеру та акта про приймання-передавання цінностей на відповідальне зберігання.

Акт про приймання-передавання цінностей на відповідальне зберігання складається в чотирьох примірниках, які засвідчуються підписами державного або приватного виконавця, матеріально відповідальних осіб підрозділу грошового обігу в регіоні та затверджуються уповноваженою особою НБУ в регіоні. Перший примірник цього акта передається державному або приватному виконавцю, другий залишається в підрозділі грошового обігу в регіоні для зберігання в документах дня за операціями в оборотній касі та сховищі, третій — у сховищі

підрозділу грошового обігу в регіоні разом з посилкою з цінностями, на які накладено арешт, четвертий — в уповноваженої особи НБУ в регіоні у справі разом із договором.

Приймання на зберігання цінних паперів здійснюється відповідно до Положення про порядок і умови зберігання цінних паперів, на які накладено арешт, затвердженого постановою правління НБУ від 04.10.1999 за № 489. Дія цього Положення стосується цінних паперів, що випущені в документарній формі.

І хоча наразі до тексту Положення не були внесені зміни у зв'язку із запровадженням нового суб'єкта виконання — приватного виконавця, враховуючи норми Закону про ВП, приватні виконавці та установи НБУ будуть використовувати норми цього Положення під час прийняття на зберігання цінних паперів, вилучених також і приватними виконавцями.

Відповідальне зберігання таких цінних паперів здійснюється територіальними управліннями НБУ на підставі письмової угоди, укладеної відповідним органом державної виконавчої служби.

Доставка цінних паперів, на які накладено арешт, до територіального управління здійснюється державною виконавчою службою самостійно або службою інкасації на підставі укладених із державною виконавчою службою окремих угод.

В такому випадку виконавцеві також належить пам'ятати, що послуги служби інкасації є платними.

Цінні папери приймаються на відповідальне зберігання у вигляді бандеролей разом з описом їх вмісту уповноваженими особами територіального управління НБУ.

В описі бандеролі зазначаються:

- назва відповідного органу державної виконавчої служби;
- реквізити угоди між органом державної виконавчої служби та територіальним управлінням;
- реквізити постанови про виконавче провадження (номер постанови та дата);
- реквізити боржника, на цінні папери якого накладено арешт і які містяться у бандеролі;
- назва видів цінних паперів та офіційна назва емітентів;
- номінальна вартість кожного цінного папера;
- кількість цінних паперів за кожним видом та емітентом.

Опис засвідчується підписом державного виконавця із зазначенням його прізвища, ім'я та по батькові.

При прийнятті бандеролей із цінними паперами на зберігання уповноважена особа територіального управління у присутності державного виконавця перевіряє:

- особу державного виконавця та наявність договору з відповідним органом державної виконавчої служби. За відсутності цих документів та/або невідповідності їх реквізитів тим, що містяться в описі бандеролі з цінними паперами, цінні папери на зберігання не приймаються;

- наявність у описі бандеролі тих реквізитів, що визначені цим Положенням;
- вміст бандеролі з цінними паперами та його відповідність опису.

У разі недотримання державним виконавцем правил складання опису бандеролі та/або невідповідності вмісту бандеролі опису уповноважена особа територіального управління повертає цінні папери разом із описом державному виконавцю.

Якщо опис бандеролі складений із дотриманням вимог, визначених цим Положенням і вміст бандеролі відповідає опису, уповноважена особа територіального управління у присутності державного виконавця складає акт приймання-передавання цінних паперів на зберігання у довільній формі, який додається до угоди про зберігання. В акті вказуються:

- реквізити угоди з відповідним органом державної виконавчої служби;
- назва територіального управління;
- прізвище, ім'я та по батькові виконавця;
- реквізити постанови про виконавче провадження;
- реквізити боржника, на цінні папери якого накладено арешт;
- кількість цінних паперів за кожним видом та емітентом з усіма реквізитами, окремо за кожним цінним папером, що міститься в бандеролі;
- дата складання акта.

Акт складається у п'яти примірниках, які засвідчуються підписами державного виконавця та уповноваженої особи територіального управління. Перший примірник акта передається державному виконавцю, другий та третій разом із цінними паперами, на які накладено арешт, та описом залишаються у територіальному управлінні, четвертий та п'ятий примірники додаються до угоди.

З наведеного випливає, що проведення виконавчих дій з опису та вилучення коштовностей або цінних паперів боржника, які можуть знаходитися на зберіганні в банку або в індивідуальному банківському сейфі, потребує від виконавця проведення попередньої підготовки, що включає в себе попереднє укладення з територіальними управліннями НБУ договорів про зберігання майна, вирішення питання доставки описаного майна для здачі на зберігання, а також попередньої підготовки пакувального матеріалу для вилученого майна.

Перелік нормативно-правових актів

1. Цивільний кодекс України
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність”
3. Закон України “Про національну поліцію”
4. Закон України “Про виконавче провадження”
5. Закон України “Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів”
6. Положення про порядок і умови зберігання цінних паперів, на які накладено арешт, затверджене постановою правління Національного банку України від 04.10.1999 № 489
7. Інструкція про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб), затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 № 607/56/5
8. Положення про порядок і умови зберігання ювелірних та інших побутових виробів із золота, срібла, платини і металів платинової групи, дорогоцінного каміння і перлів, а також лому і окремих частин таких виробів, на які накладено арешт, затверджене постановою правління НБУ від 02.11.2005 № 409
9. Порядок реалізації арештованого майна, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5.
10. Правила з організації захисту приміщень банків в Україні, затверджені постановою правління НБУ від 10.02.2016 № 63
11. Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, затверджені постановою правління НБУ від 14.07.2006 № 267
12. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5

Підписано до друку 23.11.2017
Формат 148х210 мм. Обсяг 28 сторінок.
Наклад 2700 прим.
Замовлення №206 від 02.10.2017 р.

Видавець і виготовлювач: ФОП Лопатіна О. О.
www.publishpro.com.ua
тел: +38044 501 36 70